

ΑΒΑΙ – ΑΜΑΙΑ

Ἐκ τοῦ ζεύγους τῶν ἑλληνικῶν θεοτήτων Ἀμαίας καὶ Ἀζησίας θὰ ἀσχοληθῶμεν περὶ τὴν Ἀμαίαν, διὰ τὴν ἀζητήσωμεν ἀμεσον προέλευσιν τῆς καταλήξεως τοῦ ὀνόματός της.

Παρὰ Ζηνοβίῳ ἀναγινώσκομεν: «Ἡ Ἀμαία τὴν Ἀζησίαν μετῆλθεν, ἱστορεῖ Διδυμος, ὅτι Ἀμαία μὲν ἢ Δημήτηρ παρὰ Τροϊζηνίοις προσαγορεύεται· Ἀζησία δὲ ἢ Κόρη ἀπὸ τῆς ἱστορίας ἢ παροιμία προήχθη. λέγεται δὲ ἐπὶ τῶν πολυχρονίῳ ζητήσει χρωμένων».

Παρὰ Σουίδα: «Ἀζησία ἢ Κόρη, Ἀμαία δὲ ἢ Δημήτηρ. καὶ παροιμία· ἢ Ἀμαία τὴν Ἀζησίαν μετῆλθεν ¹. ἐπὶ τῶν πολυχρονίως ζητήσεσι χρωμένων».

Ἀντιθέτως ἐκ τοῦ Ἡσυχίου μαθάνομεν: «Ἀζησία· ἢ Δημήτηρ· ἀπὸ τοῦ ἀζαίνειν τοὺς καρπούς». Ἐκ τοῦ *Imm. Bekkeri* ² Ἀζησία: «οὕτως ἢ Δημήτηρ παρὰ Σοφοκλεῖ καλεῖται. οἱ δὲ τὴν εὐτραφή».

Ἡ πληροφορία τοῦ Ζηνοβίου περὶ λατρείας Δήμητρος ὡς Ἀμαίας καὶ Περσεφόνης ὡς Ἀζησίας εἰς Τροϊζῆνα, ἐφ' ὅσον ἢ Δαμία καὶ Αὐξησία ἐλατρεύοντο εἰς Τροϊζῆνα ³, ἐδημιούργησαν τὴν γνώμην ὅτι Ἀμαία καὶ Ἀζησία ἦσαν διάφοροι τύποι τῶν ὀνομάτων Δαμίας καὶ Αὐξησίας ⁴.

Ἡ Δαμία καὶ Αὐξησία ἄλλωστε ἦσαν αἱ Ἀζήσαι θεότητες κατ' ἐπιγραφὴν τῆς Ἐπιδαύρου: ⁵ «Ὁ ἱερεὺς τοῦ Μαλαεάτα Ἀπόλλωνος καὶ θεῶν Ἀζεσίων Δαμίας Αὐξησίας Ποσειδώνιος τὸ ἔτος ΡΠΔ».

Λατρευτικαὶ ὁμοιότητες ὑπάρχουν μεταξὺ τῶν Ἀζησιῶν θεοτήτων Δαμίας, Αὐξησίας πρὸς τὴν Δήμητρα: «εἰδὸν τε τὰ ἀγάλματα [ἐν Αἰγίνῃ] καὶ ἔθυσά σφισι κατὰ τὰ αὐτὰ καθὰ δὴ καὶ ἐν Ἐλευσίνι θύειν νομιζοῦσιν», λέγει ὁ Πausanias ⁶. Ἐν τῷ πλαίσιῳ τῶν ἀναγραφέντων εἶναι ἢ ἐτυμολογία τῆς Ἀζησίας ὑπὸ Baunack ἐκ τοῦ Ἀζητεῖν ⁷, ἀνεξαρτήτως σχέσεως Δαμίας—Δαμοίας πρὸς Δαμομάτηρ Δαμάτηρ. Ἡ Αὐξησία συνάπτεται πρὸς τὴν αὐξησιν ⁸. Καὶ ἢ Δημήτηρ ⁹ καλεῖται Αὐξιθαλής ¹⁰.

Πάντως εἰς Σχόλια ¹¹, Δαμία Αὐξησία, Δημήτηρ Κόρη ἐμφανίζονται ὡς δύο δια-

1) Ὁ Usener, *Götternamen*, 246, μεταφράζει: «Die Schmitterin hat die Reiferin erreicht». Τοῦτο ἔχει ὀρθὸν κατὰ τὸν S. Eitrem, *Die göttlichen Zwillinge bei den Griechen*, Christiania, 1902, 113, ὅπου. 2.

2) *Anecdota Graeca*, Berolini, 1814, 348.

3) *Πausanias* 2, 32, 2.

4) *Πausanias*, ἐκδ. Frazer, Τόμ. 3, 267.

5) P. Cavadias, *Fouilles d'Épidaure*, I, σ. 45 ἀρ. 51, Collitz, G. D. I. 3 ἀρ. 3337.

6) *Πausanias* 2, 80, 4.

7) *Studien*, I, 1, 66.

8) H. Usener, *Götternamen*, Frankfurt / Main, 1948, 131.

9) Ὁρφικὸὶ Ἕμνοι, 26, 40.

10) *Δαμιθαλής—Δαμία*. Ἰδ. Πaus. 8, 15, 4. Eitrem, ἐνθ' ἀνωτ., 113.

11) *Σχολ.* Ἀριστδ., 3, σ. 593 (Dindorf).

φορετικά ζεύγη θεοτήτων : «Ἐπιδαύριοι λοιμῶ διεφθείροντο· ἔχρησεν αὐτοῖς ἡ Πυθία ἐκ τῶν ἐλαιῶν τῆς Ἀθηνᾶς τῶν ἱερῶν ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως ἀγάλματα ἰδρύσασθαι Δήμητρος καὶ Κόρης Δαμίας καὶ Αὐξησίας».

Παραλλήλως πρὸς τὸπον «Ἀμαία» οἱ τύποι Ἀμμαία, Ἀμμία, Ἀμμάς ἵ συμπίπτουν σημασιολογικῶς. Ἡ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐξωτερικὴ καὶ ἐννοιολογικὴ ὁμοιότης τούτων ἀποκλείει ἴσως καθ' ἡμᾶς παραγωγὴν τῆς λέξεως Ἀμαία ἐκ τοῦ Ἀ Μνία ἐκ παρανοήσεως *.

Ἐκ τῶν ἀναγραφομένων ἐν λεξικοῖς ἐνδιαφέρει ἡμᾶς ἡ ἐν τῇ λέξει Ἀμμάς παρ-Ἑουσιῶ σὺνδεις Ἀρτέμιδος Δήμητρος : «Ἀμάς· ἡ τροφὸς Ἀρτέμιδος. καὶ ἡ μήτηρ· καὶ ἡ Ῥέα καὶ ἡ Δημήτηρ».

Συσχετίζοντες Ἀμαίαν καὶ Ἀζησίαν πρὸς Δαμίαν καὶ Αὐξησίαν πληροφοροῦν μεθὰ ἐκ τοῦ Πausανίου : «ἐς δὲ τὴν Δαμίαν καὶ Αὐξησίαν, καὶ γὰρ Τροϊζηνίους μέτεστιν αὐτῶν, οὐ τὸν αὐτὸν λέγουσιν ὅν Ἐπιδαύριοι καὶ Αἰγινῆται λόγον, ἀλλ' ἀφικέσθαι παρθένους ἐκ Κρήτης » *.

Ἡ τοπικὴ ὁμῶς κατάληξις τῆς Ἀμαίας [πρβλ. Κορυφαία, Δαφναία, Φεραία, Κιθωναία, Περγαία, Ἀλφειαία, Ἐλαφιαία (ἐκ τόπου ἔνθα ἔλαφος)] δὲν ἔχει σχέσιν πρὸς τῶν τύπων λατρείας τῶν ἀνωτέρω θεοτήτων κατὰ Πausανίαν ὡς καὶ πρὸς Κρήτην. Ἔδει νὰ προσέρχηται ἐκ τοῦ ἀμαρτύρου τύπου Ἀμα*, ὅστις ὑπομιμνήσκει τὰς Ἀβας. Συχνότερον ὁμῶς χρησιμοποιεῖται β ἀντὶ μ ἢ ἂντιστρόφως. Ἐὰν ἀπεδεικνύετο ἀσφαλῆς ἡ προέλευσις τῆς Ἀμαίας ἐκ τοῦ Ἀ - Μνία, ὁ P. Kretschmer ὅθ' ἐπεκύρωνεν ἅπαξ ἔτι, ὅτι ἡ ἀλλαγὴ τοῦ β εἰς μ ἐν τῇ Θρακικῇ διαλέκτῳ εἶναι βεβαία, ὅταν ἀκολουθῇ ν.

Οἱ τύποι μύρμαξ - βόρμαξ λατινιστὶ formica θὰ ἠδύναντο νὰ ἐρμηνευθοῦν ὡς δάνειον ἐκ τοῦ βορρά, Βάργος - Μάργος, Ὁμηρ. Ἀμυδῶν (Ἀβυδῶν), Σερβυλῖς - Σερμυλῖς.

Ἄλλ' ὑπάρχει ἡ δυνατότης μεταβολῆς τοῦ β εἰς μ κατ' Αἰολικὴν παραφθοράν, ὡς κυβερνήτης μετεβλήθη εἰς κυβερνήτην *.

Ἡ ἰδρυθεῖσα κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἐκ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου πρὸς βορρᾶν τῶν Κεραυνίων ὁρέων Ἀβαντία παρηλλάγη ὑπὸ τῶν βαρβάρων γειτόνων εἰς Ἀμαντίαν *.

Οὕτω προκειμένου περὶ Ἀμαίας δυνάμεθα νὰ σκεφθῶμεν δίπτυχον ἀλλαγὴν τοῦ β εἰς μ, ἐὰν συνδέσωμεν αὐτὴν πρὸς Ἀβας. Ἴδου ἐν συνεχείᾳ τί πληροφοροῦμεθα ἐκ τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου περὶ Ἀβῶν : «πόλις Φωκικὴ . . . Ἀβα Ἀβαι . . . τὸ ἐθνικὸν Ἀβαῖος καὶ τὸ κτηρικόν. μηδεὶς δὲ περιττολογίαν ἠγεῖσθω τὴν παράθεσιν τῶν ἐθνικῶν, διὰ τὸ ἀνόμιον. Δέρβη . . . Δερβήτης καὶ Δερβαῖος . . . ἔστι καὶ ἄλλη Ἀβα πόλις Καρίας . . . Ἀβῆς τὸ ἐθνικὸν διὰ τὸν εἰθισμένον τοῖς καρικοῖς τύπον . . . ».

Ἀβαι ὁ ὑπῆρχον ἐν Φωκίδι καὶ Καρίᾳ. Εἶναι οὕτως ὄλως ὑποθετικὴ ἡ ἔξακρίβωσις

1) Ἄππας καλεῖται ἐπίσης ὁ τροφεύς (ἄππα· Καλλιμ. εἰς Ἀρτεμ. 6). Περὶ AMMIAΣ ἰδὲ Ἡροδ. 1, 7, Μέγ. Ἔτυμ. 84, 26, Ch. Lobeck, Aglaophamus sive de theologiae Graecorum causis, 1879, J.H.S. (31) 1911, 181. W. Calder, Corpus Inscriptionum Neo-Phrygiarum, S. Wide, De sacris Troezeniorum, Hermion. Epidauriorum, Upsaliae, 65.

2) Eitrem, ἐνθ. ἀνωτ., 112, ὕποσ. 1.

3) Πausανίας 2, 32, 2.

4) Βεμβράς ἀντὶ μεμβράς, θροτός· μορτός, μολεῖν, ἀόρ. τοῦ ἐλώσκω, Ἀθαιόκριτος—Ἀμαϊόκριτος, Πλουτάρχ. Βίος Ἀράτου 16, Πολυθ. 20, 4, Abantus - Amantus, C. I. L., III, 2137, Anon. Vales 5, 26.

5) Einleitung in die Geschichte d. Griech. Sprache, Göttingen, 1866, 236.

6) Ἐνθ' ἀνωτ., σ. 236, ὕποσ. 3.

7) Πaus. 5, 22, 3.

8) V. W. Yorke, Excavations at Abae and Hyampolis in Phokis, J. H. S. (16) 1896.

«Ἀθας, ἐνθα ἦν ἱρὸν Ἀπόλλωνος πλούσιον, . . . καὶ . . . χρηστήριον» Ἡροδ. 8, 3. Δι' Ἀθας τῆς Ἀριστέου Ἰδ. Mittheilungen d. Deutschen Instituts in Athen, (14), 1889,

τόπου τυχόν προελεύσεως τῆς Ἀμαίας: Πάντως εἰς τὸν περιοχὴν τῶν Φωκικῶν Ἀβῶν κατὰ τὸν Θράκα ὡς πληροφοροῦμεθα ἐκ τοῦ Στράβωνος, ὅστις ὁμιλῶν περὶ τῶν Ἀβάντων τῆς Εὐβοίας λέγει: «Ἀριστοτέλης ἐξ Ἄβας τῆς Φωκικῆς Θράκας ὀρμηθέντας ἐποίησαι τὴν νῆσον καὶ ἐπονομάσαι Ἀβαντας τοὺς ἔχοντας αὐτὴν»¹.

Ἀμαία θεότης εἶδομεν ὅτι θεωρεῖται ἡ Δημήτηρ ἢ ἡ Κόρη, ἡ θεότης τῶν Φωκικῶν δῶμος Ἀβῶν κατὰ τριτῶς συμπληρωθεῖσαν ἐπιγραφὴν εἶναι ἢ σχετιζομένη πρὸς ἔλαφον Ἄρτεμις.

Διὰ τῆς ἐλάφου² ὡς κοινοῦ στοιχείου δυνάμεθα ἴσως νὰ συνδέσωμεν Ἄρτεμις πρὸς Δημήτρα, πλὴν τῆς ταυτίσεως τροφοῦ Ἀρτέμιδος Δημήτρος ἐν λέξει Ἀμμάς.

Ὁ μὴν Ἐλαφβολίων, ἀλλαχοῦ Ἐλάφιος, ὁ Μάρτιος τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, ὡς ὁ Δελφικὸς Θεοξένιος, ἦτο συνυφασμένος πρὸς μυστηριακὰς ἐορτὰς ἐκ τῆς ἀναβιώσεως τῆς βλαστήσεως. Νεβρίς ἦτο καὶ τὸ σύμβολον τοῦ ἀνωτάτου βαθμοῦ τῆς μυστικῆς, τῆς ἀποθεώσεως, ἐν τοῖς Ἐλευσινιακοῖς μυστηρίοις³.

Αὐτὴ ἡ φύσις τῶν δύο θεοτήτων ἐνοῦται ἐν τῷ προσώπῳ τῆς ὑπὸ κεφαλὴν ἐλάφου Γοργοῦ Μεδούσης⁴ ὡς πλησίον ἀλλήλων ἴστανται «Ἄρτεμις μὲν παρὰ τὴν Δημήτρα» ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Δεσποίνης «ἀπὸ δὲ Ἀκακησίου τέσσαρας σταδίου» ἀμπεχομένη δέρμα ἐλάφου καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων φαρέτραν ἔχουσα, ἐν δὲ ταῖς χερσὶ τῇ μὲν λαμπάδα ἔχει, τῇ δὲ δράκοντα δύο. παρὰ δὲ τὴν Ἄρτεμις κατὰκεῖται κύων.

Ἐάν θεωρήσωμεν ὡς Ἀβαίαν θεότητα τὴν συναφὴν πρὸς τὴν Ἀζησίαν Ἀμαίαν, δὲν ἐμποδιζόμεθα ἴσως νὰ δεχθῶμεν προέλευσιν τῆς ὀφιοφόρου Ἀρτέμιδος ἐκ τῆς Κρητικῆς θεότητος τῶν ὄφρων.

Πρὸς τὰς ἀντιρρήσεις τοῦ Nilsson⁵ ὅτι ἡ θεὰ τῶν ὄφρων εἶναι οἰκιακὴ θεότης, ἐνῶ ἡ Ἀρκαδικὴ Ἄρτεμις συγγενεὺς πρὸς τὴν Πότιαν, ἥτις τὴν Μινωικὴν ἐποχὴν παριστάται ἄνευ ὄφρων, θεότητες δὲ μὴ Μινωικῆς καταγωγῆς ἀπεικονίζονται μετ' ὄφρων, θὰ ἐλέγομεν ὅτι αἱ ἀντίστοιχοι πρὸς Δαμίαν καὶ Αὐξησίαν, Ἀμαία καὶ Ἀζησία, ὡς θεότητες τῆς γεννήσεως ἔχουν σχέσιν πρὸς τὸν οἶκον, τοῦ ὁποῦ σύμβολον καὶ φύλαξ ἦτο

372, W. Judeich, «Olymos». Εἰς Ἰάμπολιν ὑπῆρχεν ἱερὸν Ἀρτέμιδος ἐλαφθόλου, ἐτελοῦντο δὲ «μεγάλα Ἐλαφθόλια» IG, IX¹, 90, Πλουτ., Ἡθικ., σ. 224B, 600 D, 1099E.

1) Στράβ., 10, 445.

2) E. Forsdyke, A stag—horn head from Crete (40) 1920, 174, Lydekker, The deer of all Lands ("Ἐλαφος—Ἀφροδίτη, Ἀπόλλων (Κανάχου), Διόνυσος) Ἀπόλλων Ἰλάτας, Ἀπόλλων Δήλου, Ἀθηνᾶ Λαοδικεῖας, Θυσία ἐλάφου: Εἰς Ἀθηνᾶν Δήλου, Ἄρτεμις Λαφρίαν (ζῶσα ἔλαφοι ἐρρίπτοντο ἐπὶ τοῦ θωμοῦ αὐτῆς). Ἐλαφος—πινακίδες: J. Sundwall, Weiteres zu den Pyllischen Sachzeichen, MINOS, II 29. Διεθν. Ἐφημ. Νομισμ. Ἀρχαιολ., τόμ. 4ος, 319.

3) Παρὰ Daremberg—Saglio, Dictionnaire des antiquités Grecques et Romaines, τόμ. IV, 40, ἄρθρ. Nebris, τόμ. II¹, 565, ἄρθρ. Eleusinia, ἰδ. τὰ περὶ ΝΕΡΒΙΣΜΟΥ κατὰ τὴν λατρείαν τῆς Δημήτρος μετὰ τὸ «ἄλαθε μύσαι» ὡς καὶ περὶ ἀπεικονισεῶς του. Τὸ ἐλευσινιακὸν ἐρίφον τὴν νεβρίδα διέσωσεν ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, Προτρεπτικὸς πρὸς Ἑλληνας, XII 118, 1—119, 1 Αἱ «Ἐλευσινιακῆς νεκροπόλεως ἀνασκαφαί» ὑπὸ Ἀ. Σκιᾶ, Ἀρχ. Ἐφ., 1912, σ. 8, ἔφερον εἰς φῶς ἐντὸς τῆς τέφρας ἰκανὰ κέρατα ἐλάφου, ἐν οἷς ἐφαίνοντο τομαὶ διὰ πρίονος R. E. ἄρθρ. Tierdae monen σ. 909 εἰς μυστήρια Διονύσου ἐν Δήμναις, εἰς μυστήρια Σαθαζίου Φώτιος, Λέξ. Συναγ., λ. νεβρίζειν. Νεβρίς ἐφέρετο ἐπίσης ὑπὸ Διονυσίου, Ἀρτέμιδος, Μαινάδων, Σιλητῶν, Σατύρων, Βαχχῶν. Ἰδ. «Δασογραφίαν», 6ον τόμ., 1917—19, 189—215. Στ. Κυριακίδου, Θυσία ἐλάφου ἐν νεοελληνικῇ παραδόσει καὶ συναξαρίοις, ὡς καὶ S. Przeworski, Le culte du cerf en Anatolie, SVRIA, XXI, 1940, σ. 62—76.

4) Ed. Gerhard, Auserlesene Griechische Vasenbilder, Berlin, 1843, τόμ. II, πίν. LXXXIX. Ἐν σελ. 26 τοῦ κειμένου περιγράφεται ὡς LXXIX. 3. 4 ἐσφαλμένως! Ἰδ. καὶ Archiv f. Religionswissenschaft, II, 261—7, ὡς καὶ Losch, Der Hirsch als Totenführer.

5) Nilsson, Minoan Mycenaean Religion, Lund, 1950, 504, ὕποσ. 76. Ἀρχ. Ἐφημ. 1927—8, σ. 27, ὕποσ. 3. Παισ. 10. 35.

ὁ ὄφις. «Οἰκουρὸς ὄφις!». Ἡ Δαμία καὶ ἡ Αὐξησία κατὰ τὴν Τροϊζηνιακὴν παράδοσιν ἦσαν παρθένοι ἐκ Κρήτης. Ὁ ἐπώνυμος οἰκιστὴς τῶν Ἀβῶν ὡς υἱὸς Λυγκέως καὶ Ὑπερμνήστρας τῆς Δαναοῦ ἦτο φορεὺς εἰς Ἄβας¹ τῆς λατρείας τῆς Ἀργολίδος. Ἐν τῇ Ἀβαίᾳ θεῶ ἐνδέχεται νὰ συνυφάνηται ἡ «Ἀμαία» καὶ ἡ Ἄρτεμις, ὡς γενικώτεραι σχέσεις Ἀρτέμιδος Δήμητρος² ἐσώθησαν ἐν τῇ τέχνῃ, ἔνθα ὑπάρχουν ἀναμφισβητήτως ἴχνη θρησκευτικοῦ συντηρητισμοῦ ἀνεξαρτήτως ἐπιδράσεων.

Ὁ Πραξιτέλης ἐν Ἀντικύρα παρέστησεν Ἄρτεμιν «δῶδα ἔχουσαν ἐν τῇ δεξιᾷ καὶ ὑπὲρ τῶν ὤμων φαρέτραν». Ἡ δῶς, ἣτις ἔχει ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὴν Δήμητρα, εὕρισκεται εἰς χεῖρας τῆς Ἀρτέμιδος. Δῶς κρατεῖται ὑπὸ τῆς Ἀρτέμιδος καὶ εἰς τὸ Ἀργειακὸν ἀνάγλυφον τῆς Πολυστράτας³, τοῦ τέλους τοῦ 5ου αἰ. Ἀθυροστομία καὶ θυσία, ὡς ἐν Ἐλευσίνι, ἐλάμβανεν χώραν κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς Δαμίας καὶ Αὐξησίας.

Σύνδεσις ὄθεν Ἀμαίας πρὸς Ἄβας εἶναι ἴσως ἐφικτή. Καὶ πάλιν τὸ ἐρώτημα: Πρὸς Καρικὰς ἢ Φωκικὰς Ἄβας;

Ἡ φύσις τῆς Ἀμαίας ταυτίζεται πρὸς τὴν προελληνικὴν θεότητα καὶ τὴν Δήμητρα, φῆμαι δὲ ἀποδίδουν Κρητικὴν καταγωγὴν εἰς τὴν Δαμίαν καὶ Αὐξησίαν. Συγγενὴς λατρεῖα ἐνώνει τὴν Καρίαν⁴ πρὸς Κρήτην καὶ Ἀργολίδα. Εἶναι πιθανὸν ἐκ τῶν Καρικῶν Ἀβῶν διὰ τῶν νήσων—Αἰολικὴ παραφθορὰ τοῦ β εἰς μ—ἢ λατρεία τῆς Ἀμαίας νὰ διεδόθη εἰς ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα (Ἀργολίδα, Κορινθίαν) ἐκεῖθεν, ὡς ἀπῆχει ὁ μῦθος περὶ ἰδρύσεως τῶν Ἀβῶν εἰς Φωκίδα.

Ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Ἀβαίας δυνατὴ ἴσως συνένωσις Ἀρτέμιδος Δήμητρος.

Ἡ μεταβολὴ Ἀβαίας εἰς Ἀμαίαν εὐοδοῦται καὶ σημασιολογικῶς διὰ τῶν συντεθειμένων μετὰ τοῦ μα λέξεων (Ἀμμαία, Ἀμμάς, Ἀμμία).

Τὸ ἔτερον ἥμισυ τῆς Ἀμαίας, ἡ Ἀζησία, δὲν κωλύει τὴν ἀνωτέρω ἐρμηνείαν Ἀμαίας ἐξ Ἀβῶν καὶ διότι γνωρίζομεν πολλὰ ζεύγη καὶ γυναικείων θεοτήτων.

1) Ἄβα=νύμφη, Ἄβας=υἱὸς τῆς νύμφης Ἀρεθούσης, Ἄβα καὶ Ἀβας ἀπαντοῦν ὡς κύρια ὀνόματα ἐν Καρίᾳ, Λυκίᾳ, Πισιδίᾳ.

2) Ἡ Δέσποινα εἶχεν ἰσρὰν ἔλαφον μακροβιοῦσαν ἀπὸ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου: «νεβρὸς ἐὼν ἐάλων, δτ' ἐς Ἴλιον ἦν», ἀνεγράφετο ἐπὶ τοῦ ψελίου της μέχρι τῶν χρόνων τοῦ ἐκ Λυκοσούρας Δεωκύδους.

3) Farnell, *Cults of the Greek States*, II, 540, πίν. XXXVa.

4) Ἔθιμα τῶν Καρῶν τῆς Καύνου ὁμοιοῦσαν πρὸς τὰ τῆς Μινωικῆς Κρήτης: «συγγίνεσθαι ἐς πόσιν, καὶ ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ καὶ παισὶ», κ. ἄ. «οἱ δὲ Καύνιοι . . . αὐτοὶ μέντοι ἐκ Κρήτης φασὶ εἶναι» Ἡρόδ. Α, 172. Ὁ Ζεὺς Στράτιος ἢ Λάβρανδος, ἐν τῇ ὁμωνύμῳ πόλει τῆς Καρίας ἐκράτει κατὰ τοὺς μεταμυκηναϊκοὺς χρόνους τὸν διπλοῦν Κρητικὸν πέλεκυν. «Πολλοῖς δὲ ἔτεσιν ὕστερον ἐς ἀποικίαν ἐκ Τροϊζῆνος σταλέντες Ἀλικαρνασσὸν ἐν τῇ Καρίᾳ καὶ Μύθρον ἀπέφικσαν οἱ γεγονότες ἀπ' Ἀετίου τοῦ Ἄνθα» Παισ. 2, 30, 9. Κἄρες ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας ἐκ τοῦ ἄλλου εἶχον καταλάβει τὰς παραθαλασσίους χώρας τῆς Ἑλλάδος Σαλαμίνα, Μεγαρίδα, Τροϊζηνίαν, Ἐρμιόνην, Ἐπίδαυρον, Κόρινθον. Π. Καβαδία, *Προϊστορ. Ἀρχαιολογ.*, σ 491, ὅπ. 3. Κρητικὰ ὀνόματα πόλεων ἀπαντοῦν ἐν Λυκίᾳ, Καρίᾳ, ἔνθ' ἀνωτ. 484, ὅπ. 1. Δι' ἐπικοινωνίαν Μ. Ἀσιατικῶν παραλίων Ἀργολίδος, ἰδ. τὰ γραφέντα ὑπ' ἐμοῦ ἐν τῇ μελέτῃ MAZA AMAZONES.